

УДК 811.112.2

Тимошук Т. О., ст. викладач, Тимошук І. О., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

З ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Проведено аналіз досліджень сутності інтерактивного навчання. Описано ряд інтерактивних технологій. Наведено приклади застосування інтерактивних методів навчання іноземної мови.

Ключові слова: інтерактивність, інтерактивний метод навчання, мозковий штурм, асоціограма, сітка думок, метод проєктів, рольова гра, дискусія, „мереживна пила“, „кульковий підшипник“.

Проведен анализ исследований сущности интерактивного обучения. Описан ряд интерактивных технологий. Приведены примеры применения интерактивных методов обучения.

Ключевые слова: интерактивность, интерактивный метод обучения, мозговой штурм, ассоциограмма, сетка мыслей, метод проектов, ролевая игра, дискуссия, „кружевная пила“, „шариковый подшипник“.

Investigation of the essence of interactive teaching has been analyzed. A number of interactive technologies have been described. Examples of the interactive methods use of teaching foreign language have been presented.

Keywords: interactivity, interactive method of teaching, brainstorming, associogramme, mindmap, the method of projects, role play, discussion, „lace saw“, „ball bearing“.

Метою навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах є формування у студентів професійної комунікативної компетенції шляхом розвитку та вдосконалення усіх видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, та письма. Досягти цього можна, лише поєднуючи традиційні та інноваційні методи, спираючись на принцип комунікативності.

Саме тому особливий інтерес представляють інтерактивні технології, метою яких є створення комфортних умов навчання, за яких кожен студент відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність. В основу такого навчального процесу закладено співробітництво і продуктивне спілкування, спрямоване на спільне розв'язання проблем, формування здібностей виділяти головне, ставити цілі, планувати діяльність, розподіляти функції, відповідальність, критично міркувати, досягати вагомих результатів. Тому потрібно бі-

льше активізувати процес навчання, використовуючи відповідні інтерактивні технології.

Термін „інтерактивна педагогіка” з’явився в 70-х роках минулого століття, до наукового обігу його ввів німецький дослідник Ганс Фріц. Мета інтерактивного процесу – це зміна і поліпшення моделей поведінки його учасників. Аналізуючи власні реакції та реакції партнера, учасник змінює свою модель поведінки і свідомо засвоює її. Це дозволяє говорити про інтерактивні методи як процес інтерактивного виховання. Лінгвістичне значення слова „interactive” представлено в іншомовних словниках, розтлумачує поняття „інтерактивності”, „інтерактивного” як взаємодію або того, хто взаємодіє, впливає один на одного.

Інтерактивність у навчанні можна пояснити як здатність до взаємодії, навчання у режимі бесіди, діалогу, дії. Отже, у дослівному розумінні інтерактивним може бути названий метод, у якому той, хто навчається, є учасником, тобто здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо. Він не виступає лише слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, власне створюючи це явище [1, С. 81-95].

О. Пометун вважає, що інтерактивними можна вважати технології, які здійснюються шляхом активної взаємодії студентів у процесі навчання. Вони дозволяють на підставі внеску кожного з учасників у ході заняття спільною справою отримати нові знання і організувати корпоративну діяльність, починаючи від окремої взаємодії двох-трьох осіб поміж собою й до широкої співпраці багатьох [2; 3].

На думку науковців, сутність інтерактивного навчання полягає у взаємонавчанні, груповій формі організації освітнього процесу із реалізацією активних групових методів навчання для вирішення дидактичних завдань. Педагог при цьому виконує функції помічника в роботі, консультанта, організатора, стає одним із джерел інформації. Однак студент і викладач виступають як рівноправні суб’єкти навчального процесу. Інтеракція виключає домінування будь-якого учасника, думки, точки зору над іншими, але має враховувати конкретний досвід та практичне застосування.

Мета викладача іноземних мов – навчити студента за обмежених навчальними рамками період говорити про проблеми своєї спеціальності і розуміти носіїв мови. Організації процесу багатосторонньої комунікації сприяє використання відповідних інтерактивних методів навчання іноземної мови, які спрямовані на розвиток творчих здібностей студентів, орієнтують на мотивовану діяльність, що стимулює активність та винахідливість. Нами було проведено дослідження та аналіз найефективніших технологій навчання іноземної мови для професійного спілкування.

Деякі з цих методів нам вдалося ефективно застосувати на практичних заняттях іноземної мови в групах різних спеціальностей. До них можна віднести наступні: мозковий штурм (brainstorming), асоціограму, сітку думок (mindmap), метод проектів, рольові та ділові ігри, дискусії, методи типу „ме-

реживна пилка”, „кульковий підшипник” та ін. Ми спробуємо проаналізувати суть цих методів та навести приклади їх застосування на практичних заняттях з іноземної мови.

Досвід показує, що значно активізує роботу студентів проведення на початку практичного заняття мозкового штурму (англ. – brainstorming). **Мозковий штурм** – це форма бесіди, в якій учасники групи на поданий ведучим імпульс (тема, проблема ...) називають в швидкому темпі впродовж 10-15 хвилин свої асоціації, які можна записувати на картках у формі ключових слів. Так, наприклад, студенти спеціальності “Промислове та цивільне будівництво” на занятті з німецької мови отримали імпульс „Mein Traumhaus ...” („Будинок моєї мрії ...”). У швидкому темпі були висловлені різноманітні ідеї: das Einfamilienhaus, das Reihenhaushaus, das dreistöckige Haus, das Doppelhaus, der Bungalow, der Wohnblock, das Solarhaus, ... (окремий дім, стандартний дім, міський дім, одноквартирний дім, що має спільну стіну з сусіднім домом, бунгало, багатоквартирна будівля, сонячний будинок, ...). Усі записані ідеї були прикріплені на дошку, упорядковані за певними критеріями та прокоментовані. Кожна ідея була сприйнята з інтересом, адже будь-яка думка має право на існування; чим вона оригінальніша, тим краще. Дозволяється розвинути ідеї. Але коментарі та критика не допускаються [4, С. 129].

Для активізації попередніх знань варто застосовувати метод **асоціограми**. Цей метод допоможе зібрати до заданої теми спонтанні думки, ідеї, що з’явилися у вигляді слова, виразу (напр.: ключове слово, фразеологізм, прислів’я). В даній методиці обов’язковим є схематичне зображення. В центрі дошки (аркушу паперу) – слово, що визначає тему, від теми відходять проміньці, що з’єднують з різними спонтанними асоціаціями. Асоціативні ланцюжки можна розвивати. Асоціограму можна використовувати також для полегшення опрацювання професійно спрямованих текстів, для презентації словникового запасу у взаємозв’язку [4, С. 75].

Ось, наприклад, тема „Довкілля” (для студентів спеціальності „Екологія”, що вивчають німецьку мову). Слово „Umwelt” („довкілля”) викликало наступні асоціації: Pflanzen, Tiere, Wasser, Boden, Luft, Menschen, Ökologie, Natur, Umweltverschmutzung, Umweltschutz, Umweltprobleme (рослини, тварини, вода, земля, повітря, люди, екологія, природа, забруднення довкілля, охорона довкілля, проблеми довкілля) та багато інших. Зібрані асоціації показали, що студентів цікавить підтема „Забруднення довкілля”. Тому на подальших заняттях ми могли далі розвивати і структурувати думки. Студенти могли почерпнути вже нову інформацію з текстів.

Розвивати і структурувати думки варто за допомогою наступної методики. Це – **сітка думок** (mindmap – англ., Gedankennetz – нім., carte mentale – франц., mapa mental – іспан.). Сітка думок – це креативна методика, яка допоможе шляхом схематичного зображення легко розвинути і структурувати думки, зібрати інформацію, поділити матеріал на змістові частини, зобразити

взаємозв'язок між словами і частинами тексту. В центрі – ключове слово (тема); від нього розгалужуються товсті лінії, на яких нотують великими буквами поняття, що розкривають тему; подальші думки, що доповнюють ці поняття, записують на наступних тонших лініях – „гілках” максимально двома словами. Можна підсилити ефект роботи і сприйняття за допомогою кольору, форми (рамочки, овалу, ...), малюнка. Продовжуючи роботу над вище згаданою темою „Забруднення довкілля”, студенти спільними зусиллями створювали mindmap: у центрі – слово „**Umweltverschmutzung**” („забруднення довкілля”); далі на товстих розгалуженнях – слова „**Ursachen der Umweltverschmutzung**” та „**Umweltschutz**” („причини забруднення довкілля” та „охорона довкілля”); а до цих понять були добрані відповідно наступні слова: *Abgase*, *Smog*, *Abwasser*, *Müll*, *Lärm*, ... та *alternative Energieformen*, *Antiatomkraftbewegung*, *Green Peace*, *Mülltrennung*, *Verpackung*, ... (вихлопні гази, смог, стічні води, сміття, шум, ... та альтернативні форми енергії, антиядерний рух, Green Peace, сортування сміття, упакування). Смислові розгалуження постійно зростали залежно від отримання нової інформації. Студенти постійно спілкувалися, обмінювалися інформацією, ділилися ідеями, вдосконалювали свої сітки думок.

Таке схематичне зображення допомагало швидко запам'ятати і легко відтворити в пам'яті всю інформацію. Адже інформація, як відомо, запам'ятовується не в лінійному порядку, а саме у послідовності асоціативних ланцюжків [5, С. 57].

Ознайомившись з цікавим матеріалом із фахових текстів, володіючи необхідною інформацією та відповідним лексичним матеріалом, студенти були готові до проведення рольових ігор, дискусій, могли переконати один одного в важливості проведення заходів з охорони довкілля.

Ми переконалися, що використання **рольових ігор**, у яких студенти спілкуються в парах або в групах, не лише дозволяє зробити заняття більш різноманітним, а й дає можливість студентам проявити мовленнєву самостійність, реалізувати комунікативні вміння та мовленнєві навички. Вони можуть допомагати один одному, успішно коригувати висловлювання своїх співрозмовників, навіть якщо викладач не дає такого завдання.

Учасники рольових ігор виконували різноманітні ролі, при цьому їхнім завданням було вирішення проблемної ситуації. Саме серії проблемних завдань відкривають можливості використання іноземної мови для повсякденного спілкування, а також для вирішення професійних завдань. Створюючи проблемні ситуації, викладач слідкував, щоб завдання відповідали рівню наявних знань та інтелектуальних можливостей студентів, не були стереотипними, відображали реальні ситуації професійної діяльності, подавали проблему під несподіваним кутом зору, а також були пов'язані з темою заняття, текстом, який вони читали, граматику, яку вони опрацьовували. Виконуючи такі завдання студенти могли практично осмислити інформацію, подану в тексті, активізувати лексичний та граматичний матеріали.

Цілоком природним є створення *дискусій* іноземною мовою, тематика яких може бути різноманітною. На заняттях створюємо професійно орієнтовані дискусії, прив'язуючи їх до майбутньої спеціальності студентів та застосовуючи відповідну спеціалізовану лексику. За основу таких обговорень беремо інформацію з прочитаних фахових текстів та статей.

На занятті з німецької мови студенти спеціальності „Теплоенергетика” обговорювали в групі питання, які відновлювані джерела енергії варто використовувати, щоб врятувати наше довкілля. Були названі переваги та недоліки відповідних джерел енергії та зроблені конкретні пропозиції. Для аргументів була використана інформація з прочитаних текстів [4, С. 133-134]. Пізніше студенти були поділені на дві групи: одна пропагувала звичайні (konventionelle), а інша – відновлювані носії енергії (regenerative Energieträger). Дискутували спочатку окремо в своїх групах, а потім намагалися переконати інших у перевагах відповідних джерел енергії. Аргументи нотували на картках і вивішували окремо на магнітній дошці. Були запропоновані цікаві думки, ідеї. В результаті однієї з груп вдалося переконати своїх співрозмовників у перевагах альтернативних носіїв енергії. Викладач брав на себе роль організатора спілкування, формулював питання, звертав увагу на оригінальні думки учасників, допомагав у розв'язанні напружених моментів, що виникали під час дискусії.

Вирішити комунікативні завдання легко і невимушено допомагає також така методика, як „*кульковий підшипник*”. Група співрозмовників утворює два кола (внутрішнє та зовнішнє), стоячи обличчям один до одного. Кожен може поспілкуватися на задану тему у діалозі зі всіма учасниками по черзі. Після сигналу ведучого щохвилини студенти зовнішнього кола переходять на наступну позицію до іншого співрозмовника, рухаючись за годинниковою стрілкою. Так, наприклад, студенти факультету водного господарства, спілкуючись на тему „Eau de la planète” („Вода планети”) на занятті з французької мови, могли поділитися своїми враженнями про організацію системи очистки стічних вод у Франції, з якою вони познайомилися під час навчальної практики.

Досить ефективним різновидом групової діяльності вважаємо метод „*мереживна пилка*”, розроблений Е. Аронсоном в 1978 р. У створеній навчальній ситуації студенти виступають у ролі педагога, передаючи один одному засвоєну інформацію. Так, наприклад, студенти спеціальності „Економіка підприємства” працювали на занятті з німецької мови над темою „Die wichtigsten Organisationsformen der Betriebe” („Основні організаційні форми підприємств”). Навчальна діяльність здійснювалася в групах з 6 чоловік для роботи з певними частинами навчального матеріалу, що об'єднаний у блоки за змістом і логікою. Кожен член групи опрацював свою частину матеріалу: 1 – Grundsätzliche Übereinstimmungen, die bei allen Betrieben vorhanden sind; 2 – Einliniensystem; 3 – Mehrliniensystem; 4 – Stabliniensystem; 5 –

Matrixorganisation; 6 – Spartenorganisation (1 – Принципові відповідності, що є в наявності на кожному підприємстві; 2 – Лінійна система; 3 – Багатолінійна система управління; 4 – Лінійно-штабна система управління; 5 – Матрична форма організації; 6 – Галузева організація). Потім представники різних груп, що вивчали одне й те саме питання, зустрічалися і обмінювалися інформацією. Такий обмін називають „зустріччю експертів”. Після цього „експерти” навчали власні групи тому, що дізналися. У свою чергу інші члени групи аналогічним чином опрацьовували власну частину матеріалу, діючи, як “зубці однієї пилки”. Засвоїти матеріал та отримати цілісне уявлення про явище, що вивчалось, можливо було лише уважно слухаючи колег і роблячи відповідні записи, тому студенти були зацікавлені у сумлінному виконанні власної та спільної частин роботи. Це дозволило залучати до роботи та активізувати навіть пасивних студентів із низькою мотивацією чи недостатнім рівнем володіння іноземною мовою.

Вартий особливої уваги **метод проєктів**. Цей метод передбачає визначену сукупність навчально-пізнавальних засобів та дій студентів, що дозволяють вирішити ту чи іншу проблему в результаті самостійних пізнавальних дій та провести презентацію цих результатів у вигляді конкретного продукту діяльності. Як педагогічна технологія це є сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю сутністю. Крім того, все це підвищує мотивацію студентів, оскільки в даному випадку вивчення мови стає не ціллю, а засобом створення кінцевого продукту діяльності.

Усі вище згадані інтерактивні методи спрямовані на забезпечення активізації навичок відповідних видів мовленнєвої діяльності. Вони допомагають реалізувати основну функцію вивчення іноземної мови у вищому технічному навчальному закладі – формування у студентів професійної іншомовної комунікативної компетенції. В цілому інтерактивне навчання спілкування іноземною мовою створює сукупний ефект, який виявляється в тому, що на фоні програмного засвоєння знань формуються комунікативна компетентність, вміння співпрацювати, толерантність.

1. Організація навчально-виховного процесу. З досвіду роботи вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації / ред. Салмай Н. М., Цибенко Н. В. – Випуск 10. – 2007. – С. 80-95. 2. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – К., 2002. 3. Пометун О. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко. – К., 2004. 4. Dorothea Lévy-Hillerich, Renata Krajewska-Markiewicz. Mit Deutsch in Europa studieren – arbeiten – leben. – Goethe-Institut, München, 2004. 5. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України / С. М. Амеліна та ін. – К. : Ленвіт, 2006.

Рецензент: к.філол.н., доцент Попович Р. Г. (НУВГП)